

Studietur til Helsinki

24. september - 1. oktober 2019

Arrangør:

Nordenudvalget under

Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg

Indhold

Folder med omtale af turen	s. 3
Baggrund	s. 5
Deltagere	s. 6
Besøg i Turku / Åbo Domkirke	s. 7
Besøg på Sibeliusmuseet i Åbo	s. 9
Gårdbesøg hos Laura og Topi Haarlaa	s. 11
Konfirmandundervisning og ungdomsarbejde i Finland	s. 12
Besøg på kunstmuseet Ateneum, nationaleposset Kalevala	s. 13
Møde på stiftet i Helsinki (Biskop Laajasalo, Biskop eme. Huovinen, Mertanen og notar Laitinen)	s. 15
Storpastorat i Espoo	s. 20
Koncert, katedraalikantaatti i Helsinki Domkirke	s. 22
Ortodoks liturgi	s. 23
Besøg hos den ortodokse Fader Heikki Huttunen	s. 26
Introduktion til Thomasmesser	s. 27
Thomasmesse i Mikael Agricola-kirken	s. 29
Oversigt over Thomasmesse-liturgier	s. 31
Evaluerings	s. 34
Statistik	s. 36

Rejseform: Langtursbus fra Aalborg, færge Frederikshavn-Göteborg og Stockholm-Turku

med overnatning i tomandskahytter. Retur med færge Helsinki-Stockholm ligeledes i tomandskahytter (nyd skærgården undervejs begge veje), bus gennem Sverige og igen færge Göteborg-Frederikshavn. Vi har bussen til rådighed under opholdet og forventer kun en enkelt dag at skulle med metro.

Indkvartering: På det ortodokse kursussted Sofia i dobbeltværelser i 4-5 personers lejligheder. Lejlighederne til 5 personer har to dobbeltværelser samt et enkeltværelse. Vi har desuden enkelte dobbeltværelser, der ikke er i lejligheder.

Kondition: Vi skal gå en del omkring i byen og en enkelt dag også gå ca. 1,7 km. gennem skoven til en station. Turen egner sig ikke for dårligt gående.

Pris: 7500,- kr. i dobbeltværelse i lejligheder / tomandskahyt og inkl. halvpension.

Tilmelding: Senest den 11. juni 2019 til Helle Rosenkvist på email hros@km.dk eller telefon 21 19 94 76

Oplys venligst navn, sogn, telefonnummer og email. Der er plads til 25 deltagere, der som udgangspunkt registreres efter "først-til-mølle-princippet". Dog vil der efter tilmeldingsfristens udløb evt. ske en justering for at alle provstier så vidt muligt er repræsenteret. Tilmeldte vil få besked umiddelbart efter fristens udløb.

Betaling: Et depositum på 1500,- kr. skal betales den 17. juni.

Restbeløbet på 6000,- kr. betales senest den 1. august.

Forsikring: Deltagerne skal selv sørge for rejseforsikring.

Rejseledere: Edith Vaihøj, Vibeke Ankerstjerne og Helle Rosenkvist fra Norden-Baltikum-udvalget under Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg Stift.

Helsinki

24. september –1. oktober 2019

studietur arrangeret af
Det mellemkirkelige Stiftsudvalg i Aalborg

Velkommen til en hel uges studietur, der sætter fokus på Finland og finsk kirkeliv

En, to mange

Vi besøger landet, der har to folkekirker: En luthersk og en ortodoks, to officielle sprog: Finsk og finlandssvensk, kun ét køn på finsk, men til gengæld et utal af kasus. Hvad betyder det for selvforståelsen, og kan man tale om en enhedskultur?

Turen begynder allerede, når vi stiger på langtursbussen, der med egen chauffør bringer os gennem Sverige frem til natfærgen til Turku (Åbo), hvor vi bl.a. skal se domkirken, inden turen går videre mod Helsinki, der er målet for rejsen.

Helsinki forbinder mange med den store, hvide domkirke, den ortodokse Uspenski-katedral, klippekirken, den fine arkitektur og vandet, der spiller så stor en rolle. Alt det skal vi se.

Overnatning

Med storbyen om dagen får vi lidt af naturens ro om natten, når vi bliver indkvarteret på det ortodokse kursus- og retrætecenter, Sofia, der ligger ca. 15 km. mod øst tæt på skov, bugt og klipper og med eget kapel. De fleste værelser har vi i lejligheder til 4-5 personer med fællesstue, køkken og to dobbeltværelser. På den måde bliver der god plads til at sidde og slappe af sammen, uden at skulle sidde i hinandens senge. Sofa er naturligvis udstyret med en god sauna, hvor vi håber at få tid til at fordøje turens indtryk en eller flere af aftenene.

Program

Fra turens indhold kan nævnes stikord som: Ungdomsarbejde, Thomasmesser, identitet, en generalsekretær, ortodoks kristendom og lutherske storpastorater med mange "funktionspræster".

Vi skal møde en af de centralt ansvarlige for den lutherske kirkes ungdomsarbejde. Han fortæller bl.a. om konfirmandforberedelse, der oftest byder på lange sommerlejre, hvor nogle af sidste års konfirmander er med som ungdomsledere.

"Thomasmesser" har fået navn efter disciplen Thomas, der tvivlede på, at Jesus var opstået. Det er en gudstjenesteform for vor tids søgende mennesker, der måske tvivler som Thomas, men længes efter et fællesskab. I Helsinki holdes gudstjenesterne hver uge og samler hundredvis af deltagere. Vi tager med og mødes også med nogle af arrangørerne.

Søndag morgen deltager vi i en ortodoks liturgi. Bagefter skal vi møde generalsekretæren for Europæiske Kirkers Konference, Fader Heikki Huttunen, der tilbringer en stor del af sin arbejdstid i Bruxelles, men som også er ortodoks præst og ud fra den funktion vil fortælle os om et indvandrerprojekt drevet ud fra et lille ortodoks kapel i Espoo.

I den lutherske kirke er næsten alle præster "funktionspræster", og Espoo var et af de første steder, der blev dannet storpastorater. Det skal vi høre om fra forskellige synsvinkler.

Baggrund

Forud for turen til Finland var der mange tanker, dels i forbindelse med den aktuelle planlægning, dels noget om, hvad det var for et land, vi skulle besøge.

I modsætning til de andre nordiske lande, som de fleste af os har besøgt flere gange, og som vi let føler os hjemme i, er Finland ikke et land, man lige kommer af sted til. For de fleste af turens deltagere var det første besøg i landet.

Hvorfor mon det er sådan?

Et muligt svar er, at afstanden til Finland er længere. Det holder bare ikke, når man tænker på, hvor meget og hvor langt mange mennesker rejser i dag. Et andet svar kunne være, at vi ikke ved ret meget om landet, men at vi måske har en fornemmelse af, at det på flere områder adskiller sig fra de andre nordiske lande – og det er rigtigt!

To vigtige områder, hvor der er store forskelle er

- Historie
- Sprog

Finlands historie er præget af landets beliggenhed. I godt 500 år – fra o. 1250 til 1809 – var Finland under svensk herredømme. I løbet af disse år øgede Sverige sin magt, opnåede status som stormagt og mistede det hele igen. Denne ud- og afvikling foregik ved krige, som i flere tilfælde blev udkæmpet på finsk jord med store tab og ødelæggelser til følge.

I 1809 tabte Sverige til Rusland i Den finske Krig. Sveriges tid som stormagt var slut, og Finland kom under russisk herredømme frem til den russiske revolution i 1917.

I december måned 1917 erklærede Finland sin selvstændighed, hvilket førte til borgerkrig i første del af 1918. Senere fulgte Vinterkrigen 1939-40, hvor Finland blev angrebet af Rusland, Finlands forhold til Tyskland, Fortsættelseskrigen 1941-1944 og endelig Laplandskrigen i 1944-1945.

I årene fra 1950'erne og fremad orienteres Finland stadig mere mod Norden og Vesteuropa, samtidig med at man omhyggeligt sørger for ikke at lægge sig ud med Sovjetunionen. Finland er i dag et moderne velfærdssamfund.

I Finland er både finsk og finlandssvensk officielle sprog. Det finske sprog tilhører (sammen med estisk og ungarsk) den finsk-ugriske/uralske sprogstamme. Det er altså ikke et indoeuropæisk sprog, hvilket betyder, at vi, i modsætning til hvordan det er med dansk, norsk og svensk, hvor vi umiddelbart forstår hinanden, ikke forstår finsk. Ved besøg i Finland må vi, selvom vi er i Norden, kommunikere på engelsk.

Alle referater er udtryk for den enkelte deltagers indtryk og fortolkning.

Deltagere:

Grete Andersen, Sindal
Anne-Marie Dalbøge Bersan, Lindholm
Tine Junker Dalgaard, Nibe
Lene Guldfeldt, Lindholm
Per Hansen, Abildgaard
Vibeke Ankerstjerne Hansen, Abildgaard
Birgit Hjortlund, Mårup
Sten Houmøller, Bistrup
Susanne Houmøller, Bistrup
Liselotte Højgaard, Århus
Birgit Morsing Madsen, Hvide Sande
Astrid Mortensen, Frederikshavn
Steen Hviid Mortensen, Frederikshavn
Hans Chresten Nielsen, Dronninglund
Gurli Mose Pedersen, Torslev – Ø. Svenstrup
Lizette Gad Rosenberg, Lødderup
Helle Rosenkvist, Lindholm
Torben Sanden, Hjallerup
Kirsten Stoklund, Århus
Steen Sunesen, Lødderup
Søren Bo Svendsen, Vestbjerg
Edith Vaihøj, Tårs
Annette Vincentzen, Bangsbostrand
Torsten Sverdrup Warberg, Jerslev

Besøg i Turku / Åbo Domkirke

En af domkirkens rundvisere beretter
Referent: Tine Junker Dalgaard

Onsdag kl. 8.00 morgenandagt i Turku Domkirke.

Lidt om domkirken og Finlands historie

Turku Domkirke er den eneste middelalderdomkirke i Finland. Allerede fra 1200-tallet har der været en kirke på stedet. I 1300 blev kirken indviet til domkirke for Åbo Stift. Den første biskop var biskop Henrik. Den første kirke var af træ. En stenkirke blev opbygget med mange sidealtre. Op til 40 sidealtre var der på et tidspunkt i den katolske tid. Fra ca. 1460-1660 blev kirken hævet med gotiske buer.

Reformationen blev et vendepunkt for det kirkelige liv i Finland. Kong Gustav Vasa valgtes til konge over Sverige-Finland i år 1523. Et år senere brød riget sine forbindelser til paven. Derved blev Sverige-Finland den første nation i vesten, der efter reformationen frigjorde sig fra den romersk-katolske kirke. Før reformationen var biskopperne de vigtigste og rigeste. Efter reformationen fik staten fuldmagt til at lægge beslag på kirkens rigdomme, og kirkesølv, som ikke var nødvendigt for at opretholde gudstjenestelivet, blev beslaglagt.

Reformationen førte med sig, at Bibelen blev oversat til finsk, fordi gudstjenestesproget nu skulle være modersmålet.

En vigtig skikkelse i finsk kirkehistorie er Mikael Agricola, der var en lærd finne, der påtog sig at oversætte Bibelen til finsk. Det var et stort, vanskeligt og møjsommeligt arbejde, da der på dette tidspunkt næsten ikke fandtes nogen finsk litteratur. Bibelen på finsk fik således stor betydning for udformningen af finsk skriftsprog og ligeledes stor betydning for finsk kultur. Det gav finnerne et sammenhold og mod på at lære finsk.

Mange rige har gennem årene doneret gaver til kirken så som altersølv, tekstiler og lysekroner, mest i 1600-tallet, hvor adelen havde størst magt.

Åbo domkirke har gennem årene været udsat for adskillige brande. Den største og mest ødelæggende i 1827, hvor mange dokumenter brændte tillige med hovedalteret og inventaret i kirkesalen, og branden skadede værdifulde gravmonumenter. Det mindst skadede var værdigenstandene i sakristiet bagerst i kirken, så en del gamle sølvgenstande og de middelalderlige helgenskulpturer blev bevaret. Branden førte til, at man blev opmærksom på at værdsætte de mange kulturhistoriske genstande, der knyttede sig til kirken. Der blev lavet et domkirkemuseum til udstilling af de mange

værdifulde genstande. Det nuværende domkirke-museum i kirken åbnede for offentligheden i 1982.

Af interesse for danskere i domkirkemuseet:

Ejby-kalken med disk

Et af domkirkens mest berømte genstande er Ejby-kalken og den dertilhørende oblatdisk. Begge er fremstillet af forgyldt sølv i Åbo i 1480'erne. De har kun været i brug et par årtier, inden de blev røvet af danskeren Otto Rud under krigen sommeren 1509. Kostbarhederne kom senere til Ejby Kirke på Sjælland. Ejby menighed skænkede klenodierne tilbage til domkirken i 1925. Kalkens øverste del er blevet fornyet i Danmark i 1851. Foden er den oprindelige og et smukt eksempel på senmiddelalderligt kunsthåndværk i domkirkebyen.

Besøg på Sibeliusmuseet i Åbo

Referenter: Birgit Hjortlund og Edith Vaihøj

Museet

Gruppen fik en fortrinlig rundvisning ved musikstuderende Aatu Pyy, som bl.a. fortalte, at museet blev grundlagt af Otto Emanuel Andersson (1879-1969), som blev den første professor i musikvidenskab ved Åbo Akademi. Professor Andersson samlede en betydelig mængde musikvidenskabeligt og musikhistorisk materiale bl.a. noder, musikinstrumenter, breve og fotos, og hans private instrumentsamling blev også overdraget til den daværende musikhistoriske samling ved Åbo Akademi, som blev udvidet med akademiets Sibelius-samling i begyndelsen af 1930'erne heriblandt mange originale noder til Sibelius' kompositioner. Samlingen omfattede også programmer fra Sibeliuskoncerter i mange forskellige lande, tidsskriftartikler, litteratur, fotografier mv.

Ved årsskiftet 1948-49 anmodede professor Andersson Jean Sibelius om tilladelse til fremover at kalde samlingerne Sibeliusmuseet.

Den nuværende bygning blev indviet i 1964, og foruden museets righoldige samling af instrumenter findes der også en koncertsal, hvor finske og udenlandske musikere spiller mange forskellige genrer musik såsom klassisk, kammer-, jazz- og folkemusik.

Vores guide gennemgik også museets specielle Sibelius-samling og fortalte følgende om Sibelius:

Sibelius

Johan Julius Christian Sibelius (kaldet Jean) finsk komponist og violinist. Finlands nationalkomponist. Født 8. december 1865 – død 20. september 1957 91 år gammel.

Hans musik har spillet en vigtig rolle i dannelsen af

en national, finsk identitet. Han blev født 1865 i en svensk-finsk slægt i Hämeenlinna i Storhertugdømmet Finland, en selvstændig del af det russiske imperium. Faderen, der var svensktalende militærlæge, døde allerede i 1868 og efterlod sig intet andet end ubetalte regninger, især på spiritus. Moderen, Maria Charlotte Borg, blev enke som 27-årig og flyttede ind hos sin mor, der var enke efter en præst. Med sig havde hun søsteren Linda, Jean og et barn i vente, broderen Christian. Trods fattige kår fik børnene en god skolegang og lærte at spille på henholdsvis klaver, violin og cello. Han havde ganske vist gået i finsk skole, men hele hans slægt talte svensk. Egentlig ville han være violinvirtuos og fra han var 15 – 20 år spillede han violin fra morgen til aften. Som 20-årig blev han imidlertid indskrevet ved Helsinki Universitet til jurastudiet og samtidig ved musikinstituttet i violin og teori. Jura fik han ikke tid til, og virtuos blev han heller ikke, men han havde talent for at komponere, og efter 5 års studium fik han et stipendium til studier i udlandet.

Sibelius gifter sig i 1892 med Aino Järnefelt, der er datter af general og guvernør i Vaasa og Elisabeth Clodt von Jürgensburg, en baltisk aristokrat. Deres hjem Ainola (Ainos sted) bliver opført ved Tuusula-søen ca. 45 km nord for Helsinki. De får 6 døtre, hvoraf en dør som spæd. Aino har været Sibelius en utrolig tålmodig hustru og udsat for livslange prøvelser fra sin mands side, for Sibelius har konstant mentale nedture og tvivler indimellem på sin mission som komponist. Han har en løsagtig livsførelse med trang til alkohol og kvinder. Han lever over evne og stifter gæld til alle sider.

Årene går med op og nedture, men Sibelius får komponeret mange store værker. Mange af musikstykkerne er inspireret af naturen, den nordiske mytologi og det finske nationalepos, Kalevala. De mest kendte værker hedder Finlandia, Valse Triste, Karelia-suiten og Tuonela-svanen. Hele 7 symfonier blev det også til.

Fra 1926 komponerer han ikke mere. Der har været en 8. symfoni på tale som et bestillingsarbejde, men Sibelius har selv udtalt selvkritisk:

"Hvis ikke jeg kan skrive en bedre symfoni end min 7., så skal det være den sidste". Der er gisninger om, at Sibelius har brændt materialet fra den påbegyndte 8. symfoni.

Det er fortsat en gåde, hvorfor Sibelius ikke komponerer de sidste 30 år af sit liv. Måske følte han, at han havde fortalt, hvad han ville, og derfor overlod til andre at fortsætte. Han undlod endda at tale offentligt om sin musik. Måske har konkurrencen fra yngre dygtige komponister også haft en indflydelse på hans beslutning. Han trækker sig tilbage og lever et roligt familieliv, som måske først rigtig lykkes nu, hvor han har sluppet musikken. Hans 90-års fødselsdag i 1955 blev dog fejret rundt omkring i Finland med fremførelse af hans værker af forskellige filharmoniske orkestre.

Den 20.09.1957 døde Sibelius af en hjerneblødning i sit hjem Ainola, 91 år gammel. Sibelius er begravet i haven på Ainola. Hustruen Aino levede 12 år mere og døde 8. juni 1969 og er begravet ved siden af sin mand.

Gårdbesøg hos Laura og Topi Haarlaa

Referenter: Astrid Mortensen
og Steen Hviid Mortensen

Onsdag den 25. september kørte vi efter en morgengudstjeneste i Turku Domkirke mod Helsinki. Turen bevægede sig gennem det smukke, finske landskab, som allerede var klædt i efterårets farver. På et tidspunkt kørte vi fra hovedvejen og ind ad en mindre ikke asfalteret vej. Det påvirkede ikke vores chauffør Flemming, før det viste sig, at det ikke var muligt at vende en 54 personers bus på denne vej.

Vi blev modtaget på Laura og Topis slægtsgård. Denne gård var af Topis slægt og Laura var indgift i gården. Laura og Topi er personlige venner af Helle Rosenkvist.

Vi blev modtaget med en sådan gæstfrihed, at det var helt overvældende. Der var varm kaffe og te ad libitum og friskbagt applecrumble. På trods af at selskabet havde ryddet "Tag-selv-morgenbordet" på Silja Lines færge nogle timer tidligere, så blev der spist applecrumble.

Vores chauffør Flemming blev pacificeret med en tur på familiens ATV med larvefodder på alle fire trækkende hjul, og det bekom ham vel.

Gården ligger i smuk natur og har land ned til en sø (vi er jo i de tusind søers land). Vi fik en god rundvisning på området med sø, sauna, forevisning af ejendommens kapel/kirkerum, hvor man kunne meditere lidt i ro. Både Laura og Topi har missionærer i slægten. Der var tilbud om saunatur. Der er også plantet æbletræer, så der var en hel Orchard, og familien havde gang i en produktion af Cider.

Huset havde som slægtsgård stadig sit brænde-komfur i støbejern og den gamle, murede bageovn. Dog var der installeret nyt moderne elkomfur.

Vi skulle møde Laura og Topi til Thomasmesse om søndagen, så efter nogle gode timer sagde vi farvel og på gensyn, og til chaufførens hjælp kørte Topi foran og viste vejen tilbage til landevejen. Det var jo rart, at grusvejen ikke endte i stort hul, hvor man smed de busser ned, som ikke kunne vende eller bakke.

Konfirmandundervisning og ungdomsarbejde i Finland

Jari Pulkkinen

Referent: Grete Andersen

Formiddagen i Kirkens Hus blev indledt med morgenandagt og morgenbøn efterfulgt af en præsentationsrunde.

Dåbsprojekt

Dåbstallet går ned i Finland

- Der etableres internetsider om dåb
- I baby magasiner oplyses og opfordres til dåb
- Der udarbejdes artikler om dåb
- Der tilbydes dåbsoplæring

Konfirmandskole for 15-årige

Formål: Lære børn hvad det betyder at være kristne. Nationalt konfirmandprojekt er startet i Finland i 2017. Skolesystemet i Finland er ændret og mange ved ikke ret meget om kristendom. Konfirmandundervisningen/træningen finder sted uden for almindelig skoletid. Konfirmationslejre/ træningslejre er meget populære. 80 % af 15 årige går til træning. Der tilbydes camps med forskellige temaer: Sport, ski, skov/natur eller mere almindelige camps. Alle har musik og bibelarbejde. Opdeles i grupper af 25 stk. Mødes med hinanden 1-2 gange om måneden af 8 timer før deltagelse i camps (7 dage i alt). Hele programmet varer 6 måneder med en egenbetaling på 20% ca. 150 euro. Støtte kan skaffes.

Sommerprogrammet er især populært. Mange konfirmander er ikke døbt forinden. Bliver døbt forinden konfirmationen.

Konfirmationen giver rettigheder:

- Ret til at være fadder
- Ret til at blive gift i den lutherske kirke

Hele konfirmandprogrammet er understøttet af unge ledere (YCV'er) og volontører.

YCV-program for unge ledere 16-20 år

Volontørarbejdet er meget meningsfyldt og har til formål at støtte konfirmationsarbejdet og hjælpe konfirmanderne med at opdage betydningen af kristen tro. Man mødes i aftentimer og weekender. 40% af konfirmanderne fortsætter i YCV-programmet, og tidligere YCV'er bliver volontører ved kirken.

Det er som sagt de mange camps, som er blevet en stor succes for unge drenge og piger, ca. lige mange af hver. De oplever stort fællesskab og finder venner, føler de kan være sig selv, og igennem aktiviteterne lærer de at tage ansvar for sig selv og andre, de finder mening i deres liv ved at lære, at der er en Gud, de kan tro på. Det at blive konfirmeret giver dem også nogle rettigheder i menigheden, og de ønsker at blive en del af den kristne menighed.

Besøg på kunstmuseet Ateneum, nationaleposet Kalevala

Referent: Gurli Mose Pedersen

Ateneum

Ateneum er et kunstmuseum i Helsinki og et af tre museer, der tilsammen udgør Kansallisgalleria (Det finske Nationalgalleri). Det er placeret i en bygning fra 1887 midt i Helsinkis centrum tæt ved Helsinki Hovedbanegård. Det har den største samling af klassisk kunst i Finland.

Ateneum ligger i en bygning tegnet af den finske arkitekt Theodor Höijer og var færdigopført i 1887. Da vi kom ind i Ateneum, blev vi mødt af en yderst levende guide, som skulle vise os rundt på museet og fortælle om de malerier, der hang på de smukke vægge i den flotte gamle bygning. Hun var ét smil hele tiden og fortalte levende – med hele kroppen – og meget interessant om bl.a. malerier, der er udsprunget af fortællingerne i nationaleposet Kalevala.

Kalevala

Kalevala er en samling gamle sagaer, sange og myter fra finsk mytologi. Elias Lönnrot (1802–84) har sammensat disse i en bog. Dels er det et heltepos,

dels et epos om verdens skabelse og den finske kulturs ophav; dels en skildring af gamle tiders levevis og skikke. De etnografiske dele drejer sig især om skildringer af bryllupsfejringer og bjørnejagt samt gengivelse af trylleformler.

Nederst på siden ses et maleri af historien om Aino, som mod sin vilje skulle giftes med en gammel, vis mand. Hun ville græde hele livet, hvis hun skulle miste sin ungdom til en gammel mand. Derfor gik hun ud i skoven, indtil hun kom til havet. Svømmede langt ud til en klippe, der var så glat som guld. Der faldt hun ned i dybet og druknede. Billedet er malet af Akseli Gallen-Kallela.

Som vores guide sagde, så er det svært at undgå Kalevala. Der ses navne og billeder på reklamer, gader og produkter.

Finland har også andre fantastiske malere. Se nogle af deres billeder på næste side.

Besøget på Nationalmuseet var en rigtig spændende oplevelse, som på en fin måde bandt den finske historie, kunst og kultur sammen.

Nedenfor ses billedet "Såret engel" malet af Hugo Simberg. Den sårede engel mødte vi i øvrigt i Agri-
colakirken søndag, hvor der var "Thomas-messe". I
optoget, der indledte messen, kom to drenge gæn-
de med en bære, hvorpå der sad en pige med engle-
vinger. Det var rørende at se. Måske netop fordi, vi
havde fået den gode historie på kunstmuseet.

Til venstre ses Helene Schjerfbeck's maleri :
"Fattige franske børn".

Og herunder til højre er det igen Akseli Gallen-
Kallela med maleriet: "The First Lesson".

Møde på stiftet i Helsinki

med professor og biskop eme. Eero Huovinen,
Timo Mertanen fra den ortodokse kirke,
siddende biskop Teemu Laajasalo
og notar Aappo Laitinen

Referent: Steen Sunesen

Som det første hilste vi ganske kort på Teemu Laajasalo — den siddende biskop i Helsinki.

Teemu Laajasalo blev bispeviet i 2017. Han havde et stramt program og kunne derfor ikke være sammen med os længe. Vi udvekslede hilsner fra Aalborg Stifts biskop og overrakte bøger med stiftets døbefonte og kirkeskibe. I returgave fik vi alle muligheden for at tage en pose officiel bispekaffe med hjem. En sø uden vand er jo som en præst uden bønner.

Herefter tog Eero Huovinen ordet og ledte os gennem eftermiddagens program.

Det var tydeligt, at vor rejseleder Helle Rosenkvist og Eero Huovinen havde forudgående godt kendskab til hinanden med gensidig respekt, så vi blev mødt humoristisk, åbenhjertigt og varmt.

Eero Huovinen var biskop i Helsinki fra 1991 - 2010 og blev efterfulgt af Irja Askola fra 2010 - 2017. Inden bispevielsen havde Eero Huovinen en mangeårig karriere ved det teologiske fakultet på universitetet i Helsinki. Det officielle CV fra universitetet vidner om ikke så lidt. Det kan læses på: <https://researchportal.helsinki.fi/en/persons/eero-huovinen>

Eero Huovinen havde inviteret Timo Mertanen, en ortodoks munk, til at deltage og overlod efter det indledende ordet til ham.

Timo Mertanen fortalte om den ortodokse kirkes historie og karakter. Han fortalte først lidt om sig selv. Han er søn af en luthersk præst. Fra tidlig barndom havde han flere gange besøgt et ortodoks kloster (Nye Valamo) i det østlige Finland. Det ligger knap 400 km nordøst for Helsinki. Det gamle kloster ligger på en ø i den nordlige del af Ladoga-søen i Karelen. Fra det gamle kloster til det nye kloster er der ca. 240 km. Fra Kristeligt Dagblad har jeg hentet følgende klip om klosterets historie:

”Valamo Kloster i Finland, et fremtrædende spirituelt centrum, som mener at kunne føre sin tradition helt tilbage til munkehalvøen Athos i Grækenland, har en dramatisk forhistorie

Sirlige rækker af ens, sorte kors på en kirkegård midt i skoven står tavse til minde om de nu afdøde munke, der blev fordrevet fra Sovjetunionen lige efter Anden Verdenskrig, og som i det østlige Finland grundlagde Nordens første klostercenter af sin art for ortodokse munke og gav det navnet Nye Valamo. En lang rejse sluttede på den måde ved den lille finske by Papinniemi omgivet af store søer tæt ved hovedvej 23, efter at være begyndt for

mange hundrede år siden på klosterhalvøen Athos i Grækenland.

Lige uden for kirkegården skråner bakken ned mod søen, og på den anden side over broen ligger Nye Valamo Kloster oppe på en lille bakke med sine 10 munke og 160.000 besøgende årligt fra Finland, Norden og resten af Europa. Familiefester og sogneudflugter er meget velkomne i det gæstfrie, ortodokse kloster, der i dag har en fremskudt position i den nordiske spiritualitet. Fader Vladimir, en af klostrets munke, fortæller om klosterets grundlæggelse.

– Stedet, hvor klosteret ligger i dag, var oprindeligt en stor landejendom. Stuehuset tjener nu som hovedbygning for klostrets ledelse, mens staldbygningerne dengang blev bygget om til munkeceller. Da munke på flugt fra Sovjetunionen kom hertil og undersøgte bygningerne, fandt de en ikon med den ortodokse munk fader Sergej og hans hjælper Herman. De to munke havde i sin tid anlagt det kloster,

som munkene nu var flygtet fra. Munkene tog det som et tegn fra Gud og begyndte med det samme at indrette den gamle landejendom til kloster, fortæller fader Vladimir.

Ifølge traditionen ankom for omkring 1000 år siden en græsk munk fra Athos ved navn Sergius for at drive ortodoks mission i det østlige Finland. Han slog sig ned ved den store sø Ladoga i Karelen og fik snart kontakt med den lokale hedenske præst, Herman, som han omvendte og døbte. Sammen drog de ud til søens store ø, Valamo, og her grundlagde de det ortodokse kloster af samme navn.

Krigene mellem Sverige og Rusland begyndte snart at skylle ind over Finland, og det gik også flere gange ud over klosteret. På et tidspunkt før Første Verdenskrig, hvor klosteret nød støtte fra tsar Peter den Store, boede flere end 1000 munke og novicer på øen, hvilket gjorde det til et af verdens største klostre.

Vinterkrigen under Anden Verdenskrig gjorde tilværelsen endnu mere farlig for munkene, og nogle blev beordret i krig af russerne, som besatte klosteret. De få munke, der efterhånden var tilbage, så ingen anden udvej end at flygte mod vest, længere ind i Finland, og her grundlagde de et nyt kloster, Nye Valamo.

– Den sidste munk fra det gamle kloster døde i 1982, fortæller fader Vladimir.

– Nu var munkene for alvor nødt til at diskutere, hvordan man ville klare sig i fremtiden. Man kunne vælge at blive alderdomshjem og hospice for gamle munke og præster, eller man kunne tage en mere offensiv retning. Klosteret valgte at basere sin økonomi på turisme, og i dag kommer folk for at gå på højskole, studere ikonografi, bruge vores bibliotek, holde konference eller bare nyde en weekends retreat med bøn og ortodokse messer, siger fader Vladimir.”

[vincents@kristeligt-dagblad.dk – 8.12.2009]

Timo blev ortodoks i 1981. Han var rock'n roll roadie. Ja, tænk. Han studerede ortodoks teologi, men blev aldrig præst, fordi han var fraskilt tidligere. Han søgte til klosteret og blev munk. For nogle år siden gjorde han som Luther — og forlod klosteret — og vendte tilbage til Helsinki. I dag er han sjælesørger og rådgiver på en kristen økumenisk radio-station.

Historien

Finland var ingenmandsland. Der var Novgorod og dem, der blev svenske. Magten over området bølgede frem og tilbage. Midt i 1100-tallet kom kirken til området både fra vest og fra øst. Det katolske og det ortodokse. To traditioner. Den katolske blev efter reformationen lidt efter lidt luthersk. Skillelinjen mellem øst og vest holdt sig vel op til 2. verdenskrig.

Op til 1923 var den ortodokse kirke i Finland under patriarken i Moskva. Han "forsvandt" dog til Sibirien. Der opstod et tomrum og en mulighed for at komme ind under Konstantinopel / Istanbul og blive underlagt den økumeniske patriark dér. Hos mange var der en frygt. Ville en fortsat tilknytning til kirken og styret i Moskva føre til, at de ortodokse i Finland trak Finland mod øst mod Sovjetunionen? Det ønskede mange ikke. Derfor hilstes nyorienteringen mod Konstantinopel velkommen af staten.

Det førte til en fornyelse af kalenderen og sproget. Den russisk ortodokse kirke benytter stadig den gamle kalender. Og det gamle sprog — kirkeslavisk. Det er et problem for ungdommen. Græske ortodokse bruger det nationale sprog eller engelsk og er dermed mere "fremtidssikrede".

Patriarken er den øverste i kirken, men blander sig ikke i, hvad der foregår i det daglige på "gadeniveau", men kun når det bliver nødvendigt at træde i karakter. I det store hele er man i Finland godt tilfredse med at være under den økumeniske patriark i Konstantinopel. Han er en grøn patriark,

der er optaget af klima- og miljøspørgsmål.

Spørgsmålsrunde

I spørgerunden nåede vi langt omkring og fik bl.a. vendt spørgsmål om antallet af ortodokse kirker, forskelle på patriarkater, politiske kampe og politisk indflydelse, trosforståelse og teologi, f.eks. forståelsen af Jesu to naturer, spørgsmål om hvem der har nadverfællesskab med hvem og evt. hvorfor ikke, regler for undervisning i religion i skolen, hvor alle har ret til undervisning i sin egen tro og konfession, hvorfor eleverne deles op. Timo Mertanen underviser f.eks. nogle af de ortodokse elever. Vi var også omkring noget af Finlands historie og forklaringer om graden af selvstyre under den russiske Zar, om den nuværende ordning hvor den lutherske og ortodokse kirke har samme status i forhold til staten lidt som to folkekirker, om økonomiske forhold og fordeling af kirkens indtægter og en hel masse mere. Der er ca. 60.000 ortodokse i Finland.

Efter kaffepausen fik stiftets notar ordet og fortalte om stiftets størrelse og sammensætning

Stiftet er forholdsvis nyt. I areal er det ikke voldsomt. Til gengæld bor der ca. ½ mill. Det er bredt sammensat med store urbane områder og spredte rurale områder. I Finland høres menighederne / rådene kun om, hvem der skal være sognepræst (vicar / kyrkoherde). Besættelsen af øvrige præstestillinger sker fra stiftet.

Eero Huovinen

Eero Huovinen blev født 1944 og gik i skole ikke langt fra stiftets bygning. Her har han levet sit liv, og her vil han begraves. Han har været professor i dogmatik og dekan på fakultetet. Troslære og sjælesorg må gå hånd i hånd. Troslæren har altid interesseret ham, men ikke som gold viden, men som basis for sjælesorgen; den praktiske anvendelse. Hvad lærte man før? For længe siden? Det kaster lys ind over, hvordan vi skal forholde os til dagens udfordringer. Den kaster lys ind over de ideologier, der er oppe i tiden.

Dialogen mellem den lutherske kirke i Finland og ortodokse kirke i Rusland

Dialogen mellem den finske lutherske kirke og den ortodokse kirke i Rusland er unik i hele verden. Eero fremhævede sin forgænger i bispestolen, Martti Simojoki (1908 - 1999), der blev den første biskop i Helsinki i 1959 og siden ærkebiskop i Turku i 1964, den mest betydningsfulde biskop i det 20. århundrede.

Simojoki ville gerne fremme kontakten til den ingrisk lutherske kirke spredt omkring Sankt Petersborg og i Estland. Han forstod, at vejen dertil måtte gå gennem officiel kontakt med Moskva. Derfor foreslog og inviterede han i 1970 den ortodokse kirke i Moskva til at gå i dialog. Han var en vis og dygtig teolog ikke uden diplomatiske evner. Samtalerne begyndte i 1970, og man har normalt mødtes med tre års interval både i Finland og Rusland. Normalt er der to forskellige teologiske emner. Det ene er snævert dogmatisk. Det andet socialetisk.

Simojoki understregede, at samtalerne skulle være teologiske og ikke præget af det politiske system eller ligge under for det. Det handlede ikke om at opnå konsensus (enighed) mellem det ortodokse og det lutherske standpunkt, men om at få kastet lys ind over troen m.h.t. hvad man kan lære af hinanden om troen — til gensidig berigelse.

Hovedemnerne var:

- Eukaristien / nadveren
- Liturgisk liv
- Hellighed
- Andagtsliv / fromhedsliv / Devotional life
- Frelsen – hvad det ville sige at blive og være frelst

Historisk har det været vanskelige spørgsmål præget af de forskellige traditioner. Lutheranere har ofte ganske markant understreget retfærdiggørelsen af synderen af tro alene, så mennesket ikke havde nogle gerninger at vise frem. Retfærdiggørel-

se sker udelukkende af nåde og udelukkende, når Gud erklærer os retfærdiggjorte. Det lutherske menneskesyn er ret pessimistisk. Der er intet i os, der gør os i stand til at blive frelst. Den katolske og ortodokse tradition har en anden forståelse. De er ikke tilfredse med erklæringen alene. De tænker, at Guds indgydte nåde (*gratia infusa*) fornyer det troende menneske, forandrer det, forbedrer det. Nogle lutheranere fandt det betænkeligt og tog afstand hertil, fordi det satte spørgsmål ved den rene karakter af retfærdiggørelsen af tro alene. Der skulle ikke være en basis i mennesket at bygge ovenpå, tænkte de. I den ortodokse kirke er frelse forstået som guddommeliggørelse af mennesket / gr.: *theosis* (2 Pet 1,4: få del i guddommelig natur). Det menneske, der tager imod nåden, bliver en hellig person, bliver som en gud. Det er idéen bag doktrinen om guddommeliggørelse. Personen gøres af Gud som en gud. Den ortodokse forståelse af guddommeliggørelse og den lutherske forståelse af retfærdiggørelse er modsætningsfyldte. Simojoki ville finde frem til og tydeliggøre, om der var tilknytningspunkter, lighedspunkter, berøringspunkter mellem kirkerne.

En af Eeros lærere og kollegaer studerede Luthers skrifter og fandt frem til, at der var elementer i Luthers tænkning, der ikke var så fjernt fra den ortodokse forståelse af guddommeliggørelse (jf. Asger Højlunds disputats: „Ved gaven helbreder han naturen – Helbredelsestanken i Luthers retfærdiggørelseslære, Aarhus 1992). Kristus er tilstede i troen. Han tager bolig i vore hjerter, bliver en del af vore liv. Han erklærer os ikke blot retfærdige, men kommer til os, fornyer os. Der er forskellige understregninger, men der er tilknytningspunkter.

Lutheranere bærer en klar arv med sig fra oldkirken, kirkefædrene, de tidlige bekendelser, de er en del af vores historie. I den moderne protestantisme i det 19. og 20. århundrede fyldte oplysningstidens rationalistiske tanker meget, men vi ER mere forbundet med den klassiske kristologiske og trinitari-

ske forståelse af den kristne tro. Det gav os større forståelse for troens sakramentale karakter, forståelsen af dåben og nadveren, vi fandt nye aspekter i disse samtaler.

Når jeg taler om troens sakramentale karakter, er der kollegaer i Tyskland, der rømmer sig — for vi er jo ikke romersk-katolske. Men spørger vi globalt, hvem der i dag taler Guds ord, holder Guds ord frem — vil mange pege på paven i Rom. Han taler om Guds ord. Der er fristelse til, at protestanter kan være for rationalistiske, etiske — men hvad tænker vi om opstandelsen og troen? Er det for kristisk sagt?

Johannes Paul 23 åbnede vinduerne til vaticanet og vaticanets vinduer til verden. Det økumeniske klima har ændret sig positivt siden 2. vaticanerkoncil i 1962. Reformationen i 1517 førte til ekskommunikation. De mellemliggende år til 1962 var år med modsætninger. Nu er atmosfæren ikke så kold. Det, der samler os, betyder mere end det, der skiller os. Det betyder noget overalt. I kirken. På arbejdspladsen. I familien. I hverdagen. Der er meget mere, der samler end spreder. Det har vi erfaret.

Finland er nærmest mønstereksempel på økumeni. Eero har gennem 10 år efter underskrivelsen af Fælleserklæringen om retfærdiggørelseslæren deltaget i og været formand i samtalerne mellem lutheranere og katolikker. Overskriften på den lille bog „Fra konflikt til fællesskab” (ANIS 2015) i anledning af 500 året for reformationen, siger alt om, hvad der er væsentligt i økumeni. Ikke bagatellisere uenigheder, men søge det fælles.

Den frie vilje

Den store forskel mellem den ortodokse kirke og den lutherske er spørgsmålet om den frie vilje. Det er antropologien — menneskesynet — der skiller, ikke kristologien eller treenighedsforståelsen. Det influerer på alt, på hverdagen. Det er psykologisk interessant. De ortodokse har sans for den frie vil-

je. Lutheranere taler om den trælbandne vilje, i hvert fald over for Gud.

Eero læste i sin studetid Regin Prenters dogmatik: „Skabelse og Genløsning”. Mange understregninger! Den blev læst nøje. Som professor tog Eero senere initiativ til, at Prenter i 1980 blev hædret som æresdoktor på Det teologiske Fakultet i Helsinki. Eero satte Prenter højt. Prenter skrev engang en artikel: „Luthers synergismus”. Prenter skrev her, at Luther kunne tale om et samarbejde mellem mennesket og Gud. Men det skulle forstås ret. Noget skulle afværges. Andet kunne der peges på. Her er der kontaktpunkt til den ortodokse kirke.

Eero afsluttede med at pege på danske venner: Regin Prenter, Helle Rosenkvist, Erik Kyndal, Karsten Nissen, Niels Henrik Gregersen og ikke mindst Ane Hjerrild (1943 - 2005) og lyse velsignelsen over os.

Et varmt, humoristisk og oplysende indslag på turen.

Storpastorat i Espoo

Heidi Zitting og Mia Wrang
Referent: Lene Guldeldt

Storpastoratet Esbo består af en sammenslutning af 6 sogne. Esbo er Finlands næststørste by og flere store virksomheder har deres hovedsæde placeret her. Der bor mange ressourcestærke personer.

Tapiola

Det ene sogn (Tapiola) har:

22.180 medlemmer

8 præster inkl. 1 sognepræst (vicar)

3 kantorer

4 diakoner

1 medieekspert

5 ungdomsarbejdere

6 familiearbejdere

5 børnearbejdere

1 musiklærer

5 sekretærer og

7 pedeller (churchkeepers).

Kirken har et servicecenter med 3 sekretærer, der har adgang til præsternes kalendere. De planlægger begravelser, dåb og bryllupper.

Den finske kirke ejer kirkegårdene og er forpligtet på at holde dem, hvilket de får penge af den finske stat til at gøre.

Storpastoratet

Storpastoratets råd består af medlemmer fra hvert af de 6 sogne. Rådet består af:
en overordnet direktør (general director),
en sognepræst (vicar) fra hvert af de 6 sogne,
teamledere fra hver af fokusgrupperne, der holder bestyrelsesmøder.

Storpastoratet står for:

familievejledning

hospitals- og universitetskapeller

internationalt arbejde blandt kinesere, arabere, russere og engelsktalende

diverse eksperter og networking

HR, velbefindende og uddannelse

overordnet administration og strategi og bygninger.

Fokusområder (funktionspræster)

I 1999 blev det besluttet, at der skulle være fokus på 3 områder, men det var præsten, der skulle gøre det hele selv.

I 2009 blev der dannet teams, som havde hver deres fokusområde.

I 2019 blev det besluttet at have 6 teams med hver deres fokusområde: Uddannelse med 3 præster tilknyttet og familier, konfirmation og unge med hver 1 præst tilknyttet. Desuden er der forskellige medlemsteams. Et er placeret i et shoppingcenter

og har fokus på unge. Et andet har fokus på diakoni og har 1 præst tilknyttet. Et tredje har fokus på internationalt arbejde (internationale relationer (flygtninge) og mission) og har 2 præster tilknyttet. Et fjerde har fokus på kirkegårde. En af diakonerne har fokus på ensomme ældre. Han sender breve eller invitationer ud til personer i aldersgruppen.

Storpastoratet har ca. 200 frivillige i deres besøgstjeneste. "Every-day-friend" har en koordinator tilknyttet. Præsterne tager på besøg på plejehjemmene. Der bliver lavet en del opsøgende arbejde på modtagecentre, hvor der også er mange frivillige tilknyttet. Der bliver holdt gudstjenester på 2 sprog (finsk og engelsk). Der skabes kontakt til flygtningene, som gennem "Start-up-Refugee" kan komme i deres kirkecenter, hvor der er forskellige workshops, bl.a. kan man lave forskelligt træarbejde eller sy tøj - enten reparere privates tøj eller sy tøj til Tanzania. Den ene af dekanerne er selv flygtning.

Kirkecentret: Der kommer 10-20 klubber hver dag. De har åbent man-fre 7-21 og lør-søn 8-18. De holder middagsbøn kl. 12, og onsdag er der morgenandagt. Der kommer 4 spejdergrupper i centret. Kirkens kor af frivillige deltager i gudstjenesterne. Arrangementer afholdes med hjælp fra frivillige.

Præsterne arbejder ca. 30-60 timer om ugen fordelt på 5 dage. Timetallet varierer alt efter fokus-

område, f.eks. er asylarbejdet hårdt. De har 2-3 gudstjenester, 1 dåb og 1 begravelse om måneden.

Kritik af storpastoraterne: Pengene kunne have været brugt bedre i de enkelte sogne. Man kunne have ansat flere hænder i stedet for specialister.

Koncert, katedralikantaatti i Helsinki Domkirke

Referent: Lizette Gad Rosenberg

Lørdag kl. 14 overværede vi en koncertgudstjeneste i Helsinki Domkirke. I denne smukke, enkle kirke i græsk inspireret bygestil, skulle koret Cantores Minores synge. Koret er et drenge- og mandskor. Koncerten indledtes med en orgelkoral af J.S. Bach "Auf meinen lieben Gott", som spillede hele kirken op. Det kæmpestore orgel kom virkelig til sin ret.

Felix Mendelsohns "Wie der Hirsch schreit" blev fremført af koret og ledsaget af orglet. En komposition komponeret i 1837 for solister, blandet kor og orkester. Den tyske tekst er Martin Luthers oversættelse af salme 42. Koret stod oppe på balkonen ved siden af orglet.

Derefter sang koret a capella "Denn er hat seinen Engeln befohlen über dir" ligeledes af Mendelsohn.

Meget smukt og fyldigt.

Fra den lille prædikestol var der tekstlæsning, hvorefter vi sang, på finsk, en fællessalme.

I kirkens kor stillede et andet kor sig op: Cantores Minores Alumnikuoro, en ældre udgave af Cantores Minores, og sang a capella et stykke af Mendelsohn og et af Rachmaninov. Især Rachmaninovs Sinulle veisaamme er efter min mening koncertens højdepunkt. Lange rolige klange, der virkelig fylder med en stor spændvidde fra dybe, dybe basser til høje "mandesopraner". Udtrykt følsomt og intenst. Balsam for sjælen.

Herefter bad vi fadervor på hvert vort sprog efterfulgt af velsignelsen.

Koncerten afsluttedes med J.S. Bachs "Es erhub sich ein Streit" for Cantores Minores, solister og barokorkester. Stykket er en kantate, hvor der veksles mellem solistiske recitativer og korstykker.

En meget smuk og professionelt udført koncert.

Ortodoks liturgi

Referenter: Vibeke Ankerstjerne, Per Hansen og Annette Vincentzen

Vi ankom til den ortodokse kirke i Espoo søndag morgen og gik ind i kirken gennem den forreste del, der nærmest var kirkens sognegård eller menighedslokaler.

Bag disse lokaler foldede kirkerummet sig ud. Et rum, der i sig selv var en stor oplevelse, præget af den farvemættede bemaling af næsten mandshøje freskomalede figurer i stærke farver. Derudover var der ikoner, levende lys, duften af røgelse og et kor, der sang / messede.

Vi kunne af gode grunde ikke forstå sangene, men det var stemningsfuldt med vedvarende messende firestemmige sange eller bønner. Alt imens der blev sunget, ankom der hele tiden flere mennesker, som hilste på hinanden og kyssede ikonerne, og der var drenge og mænd, der gik rundt og forberedte "festen". Menigheden stod op, og enkelte sang med på dele af salmerne eller bønnerne. På et tids-

punkt læses der op eller rettere messes en tekst af et medlem af menigheden, og på et andet tidspunkt tager præsten over, men hele tiden foregår det i en vekselvirkning mellem koret og "solisten" uden pauser. Der er intet akkompagnement til sangen, men tydeligvis en kantor, der styrer forløbet. Det hele foregår med en naturlighed som en stor fælles proces. Familier kommer til, og nogle børn sætter sig på gulvet. De småsnakker, og en pige lægger sig på maven og tegner / maler en tegning. På et tidspunkt kommer præsten og en række drenge og unge mænd i procession gennem kirken med bibel, røgelse, kors og ikon. Flere gange undervejs i gudstjenesten går præsten ud og ind af dørene i ikonostasen, uden tvivl i en nøje fastlagt orden som imidlertid ikke er let at gennemskue for os.

Liturgien kulminerer i nadveren. En del af forberedelsen til nadveren foregår bag ikonostasen, men på et tidspunkt kommer præsten og en hjælper frem og går gennem kirken med brødet og vinen. Menigheden hilser med en dyb bøjning og gør kor-

med kirkekaffen, der ikke kun var kaffe og småkage, men det vi ville kalde en let frokost.

Det var en stor og helt særlig oplevelse for os at være del af:

- en gudstjeneste der næsten kan beskrives som et helligt drama
- en gudstjeneste fyldt med symbolik, billeder, duft og lyd.

sets tegn. På et tidspunkt hilser menigheden på hinanden (og os) med kys, på et andet tidspunkt knæler de / kaster sig ned på gulvet. I forhold til det vi kender, er nadverliturgien meget lang. Vi forstår af gode grunde ikke noget af det, der siges og synges. Vi kan genkende fadervor, og vi kan føle stemningen og bevægelsen frem mod nadvermåltidet.

Nadveren uddeles to steder. Menigheden kysser ikonen og modtager nadveren. Deltagelse i nadveren i den ortodokse kirke forudsætter, at man er døbt ind i kirken, har modtaget syndsforladelse og er fastende.

Efter den hellige nadver var der kaffe og brød til alle i det første lokale.

Efterfølgende havde vi mulighed for en samtale med præsten om, hvordan det er at være præst i en ortodoks menighed, hvordan synet er på gudstjenestefejringen og på børnene. Vi smilede meget af hans begreb: "Holy noise" – støj fra børn i kirkerummet og "second communion" der var begrebet

Den hellige liturgi i den ortodokse kirke Kilde: kristendom.dk

"Sandelig, sandelig siger jeg jer: hvis I ikke spiser Menneskesønnens kød og drikker hans blod, har I ikke liv i jer" (Joh. 6,53)

Centralt i kirken er den hellige liturgi - gudstjenesten. Og i centrum for liturgien er den hellige eucharisti – nadveren

I sin grundstruktur svarer den ortodokse og den lutherske gudstjeneste, som kendes fra folkekirken, til hinanden. Der er indgangsbønner, tekstlæsning, prædiken, trosbekendelse, kirkebøn, fadervor, nadver og udgangsbønner.

Forskellene er dog til at få øje på.

Den lutherske gudstjeneste lægger stor vægt på prædiken, hvorimod den ortodokse gudstjeneste har nadveren som sit centrum. En anden forskel er, at hvor man i folkekirken synger salmer, der både taler til Gud og til mennesker, synger ortodokse bønner gennem hele gudstjenesten herunder også fra Salmernes Bog i det Gamle Testamente.

Eucharisti betyder taksigelse.

I nadveren takkes for, at Jesus Kristus giver sig selv konkret i legeme og blod, for at han kan være i mennesker, og mennesker i ham. Under gudstjenesten ledes man frem mod dette som en gradvis bevægelse mod det hellige.

Gudstjenesten følger normalt det, man kalder for Den Hellige Johannes Chrysostomos liturgi.

Præsten forbereder gudstjenesten ved at iføre sig præstedragten og ved at udvælge og udskære offerbrødet. Imens fremsiger han bønner, og medlemmer af menigheden læser tidebønnerne. Kirkegængerne ankommer, tilbeder Jesu og Jomfru Marias ikoner og sætter lys, mens de beder.

Herefter følger første del af gudstjenesten: Katekumenernes liturgi, hvorunder i gamle dage ikke-døbte alene måtte deltage. Præsten tilryger ikonerne og menigheden med røgelse, og menigheden synger tre faste salmer, hvoraf den tredje er saligprisningerne (Matth. 5,3-12)

Præsten bærer Bibelen ind foran alteret, mens menigheden synger nogle særlige bønner, der hører til dagen. Et medlem af menigheden læser fra epistlerne, og præsten læser dagens evangelietekst og prædiker over den.

En bøn for katekumenerne, der er under oplæring til optagelse i kirken, afslutter denne del af gudstjenesten. Herefter følger de troendes liturgi.

Menigheden synger "ligesom keruber tjener vi mysteriet" (keruber er blandt de højeste engle) og præsten bærer offerkalken ind. Trosbekendelsen synges og derefter synges "Fredens nåde, lovprisningsoffer".

Præsten læser nadverens indstiftelsesord og nedbeder tre gange Helligånden over de hellige gaver og menigheden svarer amen. Den tredje gang falder alle i menigheden ned for Herrens legeme og blod.

Efter en lovprisning til Den Hellige Gudfødteske Jomfru Maria, kirkenbønnen og Fadervor modtager menigheden nadveren, mens der synges nadvers. Deltagelse i nadveren forudsætter, at man har modtaget syndsforladelse og er på tom mave.

Menigheden synger derefter "vi har set det sande lys" som taksigelse. Til sidst velsigner præsten, hvorefter menighedens medlemmer kysser korset og modtager et stykke af offerbrødet.

Besøg hos den ortodokse Fader Heikki Huttunen, der bl.a. fortalte om immigrantmenigheder

Referenter: Birgit Hjortlund og Edith Vaihøj

Søndag eftermiddag besøgte vi Fader Heikki Huttunen, der både har været generalsekretær i Finlands økumeniske Råd og ligeledes generalsekretær i Europæiske Kirkers Konference. I dag virker han atter som ortodoks præst i Finland på fuld tid, og vi mødte ham i en ejendom i det centrale Helsinki, som foruden Sct. James' og Sct. Cathrine kirke også er hjemsted for den ortodokse kirkes administration og residens for biskoppen. Bygningen var givet til den ortodokse kirke for 10 år siden af et ægtepar uden børn.

Fader Heikki havde netop afsluttet en gudstjeneste for arabisktalende, og da der ikke findes nogen arabisktalende præst i Finland, havde man indbudt en arabisktalende præst fra Stockholm. Foruden den arabisktalende menighed er der også gudstjeneste på græsk og rumænsk. Den ortodokse kirke har 40 nationaliteter blandt sine medlemmer heraf få syriske koptere, etiopiere og folk fra Eritrea.

Fader Heikki fortalte, at i Finland har man indført Barnets Religion - Religion of the Child - som betyder, at der skal være religionsundervisning for hver trosretning. Man har ret til at lære religion på eget sprog.

Fader Heikki arbejder mest med immigrantmenigheder i Espoo, men denne søndag havde han altså haft gudstjeneste i det centrale Helsinki. Man tilbyder assistance til folk med sociale problemer, ligesom man beskæftiger sig med grupper af f.eks. somaliske kvinder, vietnamesere og russiske babusjkaer (bedstemødre). Aktiviteterne er finansieret af den finske stat eksempelvis fra indtægter ved spil.

Fader Heikki nævnte, at den største gruppe af folk, som tilslutter sig og forlader kirken er mænd mellem 35 og 45 år.

Vi lagde specielt mærke til, at Finland har taget imod en del græske immigranter i modsætning til Danmark, og det skyldes ganske givet, at i Finland findes der mange ortodokse menigheder. Via netværk, mund til mund og facebook bliver man opmærksom på tilbuddene.

NGO- projekt i Espoo

Center for immigranter med 3 hovedaktiviteter

- Events for forskellige kulturer
- Social hjælp
- Vær ikke bange for religion. Ingen skal skamme sig over egen religion

Muslimske og kristne inviterer hinanden gensidigt til at spise måltider sammen. En god måde at blive venner på.

Introduktion til Thomasmesser

Laura Haarlaa

Referent: Torben Sanden

(Vi besøgte den 1. dag Laura og hendes mand på deres gård på vej til Sofia)

Siden 1988 har finnerne hver søndag i Mikael Agricola-kirken i Helsinki fejret en protestantisk Thomas-messe med omkring 600 besøgende. Ideen om messen udspringer af et økumenisk fællesskab i byen og ses som den tids bønnesvar.

Messen er navngivet efter Thomas, tvivleren blandt Jesu disciple, der havde brug for noget fysisk og en øjeblikkelig oplevelse for at tro.

Laura fortalte om, hvad der er specielt i Thomas-messen:

- Forberedelse, ide og planlægning er lagt i hænderne på et blandet team af teologer og lægfolk, hvor præster forstår deres rolle som dem, der modererer mere, end de vejleder. Flere møder er nødvendige, indtil ideen er omsat til en konkret messe. Før messen mødes både frivillige, ansatte og præster - flere af dem er frivillige fra nogle af de andre kirker i byen - for at forberede musik og sang, installation af teknologi og de øvrige praktiske opgaver. Inden messen serveres et let trakte-ment i krypten. Det var en dejlig oplevelse af et aktivt og engageret arbejds- og spisefællesskab på tværs af alle sociale skel.

- Med hensyn til indhold fokuserer en Thomas-messe på et emne/idé, som teammedlemmerne bestemmer sammen. Livstemaer, sæsonbestemte impulser og bibelske motiver påvirker og beriger hinanden. Den kirkelige læsnings- og forkyndelsesorden med tekstrækker spiller en underordnet rolle. Elementer som billedvisning, spillscene, lyd-spør og fortælling følger den klassiske prædiken (ofte holdt af gæsteprædikanter). Der indledes altid med en indgangsprocession, der anslår dagens tema.

- Musik spiller en vigtig rolle i en Thomas-messe. Den klassiske kirkemusik fylder mindre end moderne musik, Taizé-sange, gospelmusik og åndelig populær musik. Tastatur, trommer og rytmiske instrumenter erstatter orgelet, hvis brug kun lejlighedsvis efterspørges. Ofte kommer gospelkor eller sanger-team og medvirker, og deres spil og sang understøtter og bringer en særlig lyd til kirken og hjælper dermed til at skabe en afslappet, glad og "let" atmosfære.

- Karakteristisk og speciel er den såkaldte "åbne tid", et tidsvindue på 20-30 min. midt i gudstjenesten, hvor deltageren får mulighed for nogle særlige tilbud på forskellige stationer rundt i kirken som kan være: Tematisk uddybning, nedskrivning af personlige bønner, som senere offentliggøres efter

ønske, stille bøn med stearinlys, personlig salvelse og velsignelse i et afskærmet rum. Der bydes også på samtale med en præst, meditatív dans mv. Børn og unge finder ofte et tilbud på kreative aktiviteter.

- I den sidste del af gudstjenesten opfordres alle til at fejre nadver (som er "messe"). I Thomas-messen afvikles nadveren i en ændret form. De mange stationer øverst og bagerst i kirkerummet giver et fælles udtryk af glæde, sindsro og en tryk og varm stemning. Denne form erstatter den ellers ofte usikre og måske lidt angste fejring af måltidet.

- I modsætning til den klassiske gudstjeneste, hvor deltagere skal kende liturgien, brugen af en salmebog, detaljer om ritualet for at føle sig på det rigtige sted, kræver Thomas-messen ikke en trænet og øvet deltagelse. Alle kan deltage her, uanset om de er tæt på kirken eller fjernt fra kirken. Ingen tvinges til at deltage. Enkelte personer forbliver på deres plads i den åbne tid og benytter lejligheden til uforstyrret at reflektere over dagens tema/idé eller personlige tanker.

- Efter gudstjenestens afslutning er der ofte samtaler mellem deltagerne og teammedlemmerne. Noter i en gæstebog giver teamet feedback om, hvad der har været godt og mindre vellykket.

Den messe, vi deltog i den 29. sept. 2019 fra kl. 18 – 19, kan findes på følgende link:

<https://www.youtube.com/watch?v=043oLrdnyNc&list=PLeifYkC5-8gcNpatbZxkCBvz9yvMptS0J#action=share>

Thomasmesse i Mikael Agricola-kirken

Referent: Søren Bo Svendsen

Mikael Agricola (1510-1557) var luthersk biskop og Finlands reformator. Hver søndag kl. 18 kan man opleve en Thomasmesse i Mikael Agricola-kirken, der hæver sig op over boligblokkene i den sydlige del af Helsinki. Allerede i krypten, hvor vi før Thomasmessen var budt på suppe, og hvor vi fik introduceret messen, mærkedes en meget aktiv summen af en stor skare mennesker, der lige som os blev bispist. Her var alle samfundslag og aldre repræsenteret. At spise sammen er fællesskabsdannende, og man mærkede en aktiv deltagelse, der også senere skulle vise sig i messen. Det er ikke usædvanligt med 600 mennesker til Thomasmesse; så mange var der dog ikke denne aften.

Messens forløb

Procession

Synsbekendelse og tilgivelse

Forbøn

Tekstlæsning og prædiken 1. Mos. 28,10-17 (Jakobs drøm) samt Matt. 18 (der handler om den største i himmeriget)

Prædikenen handlede om menneskers sårbarhed og kærlighedens forløsende kraft. Prædiken blev holdt af en familierapeut.

Trosbekendelse

Kollekt

Nadver

Velsignelse og udsendelse

Gå i fred og tjen Herren med glæde

Procession

Fællessang foregik fra salmebogen, men indimellem sang bandet alene. Flere af sangene var fra pilgrims- og Taizetraditionen.

Aftenens tema blev illustreret med maleriet "Såret engel" (se side 14) vist på storskærm.

"Den sårede engel" er et maleri fra 1903 af den finske symbolismemaler Hugo Simberg. Værket er Simbergs mest kendte og blev i 2006 kåret til Finlands "national-maleri". Ved Thomasmessen havde man på tematisk vis aktualiseret dette maleris symbolik ved at bære et såret barn.

Under messen, mens bandet spillede, var der lejlighed til at gå rundt i kirken, hvor der på forskellige steder langs ydervæggene var opstillet "stationer", der lagde op til den enkeltes fordybelse og handling. Et sted kunne man skrive en bøn, der senere kunne blive oplæst under kollekten, hvis man ønskede. Et andet sted kunne man i ro tænde et lys og dvæle lidt. Alt foregik i en rolig atmosfære, hvor der tydeligvis oplevedes respekt om den enkeltes

integritet. At tale med en præst eller en af de mange frivillige, hvoraf der medvirkede 50-60 på en sådan aften, var også en mulighed. Der var skriftemål sammen med en præst, der var samtalestationer frit og tilgængeligt. Der hersker en aktiv ro og frihed over messens mere fysiske liturgi, end vi er vant til. Der opleves ingen forlegenhed i forhold til at få tegnet et kors i panden eller føre en personlig samtale med et andet menneske. Vi mennesker er til for hinanden!

FRYGT - UNDREN – KÆRLIGHED i de tre skåle.

"Tag en sten, varm den i din egen hånd og læg den over i Guds hånd (min tolkning)".

Nadverhandlingen foregik på seks forskellige steder i kirkerummet.

Hvorfor Thomasmesse?

Claus Vincents har i sin artikel Kristeligt Dagblad 10/11-2009 anført, at Thomasmessen som alternativ gudstjeneste har bredt sig over det meste af Fin-

land, fordi "Vi oplevede, at der i den traditionelle lutherske folkekirke ikke var en gudstjeneste for os. Vi ønskede et andet kirkesprog, som kunne udtrykke mere end de hævdvundne trossætninger og i en meget friere form, hvor der også er plads til menneskers tvivl" siger Olli Valtonen, der i sin tid stod bag de indledende forsøg til Thomasmessen, som nu er blevet en fast institution i det finske kirkeliv.

Refleksion

Efter oplevelsen af Thomasmessen vil jeg gerne stille spørgsmålet ud fra en dansk kontekst: Hvordan gøres kirkens tærskel så lav, at det føles naturligt og nemt at **være i kirke**? Jeg husker i den forbindelse den norske præst, forfatter og salmedigter, Sindre Eide, der i sin bog "Et sted at leve" definerer begrebet "den tragtformede kirke" som det fænomen, hvor kirken åbner sig mod gaden/mennesket, gør adgangen lettere og skaber mulighed for at alle kan være med på egne betingelser. Den brede del af tragten er netop stedet, hvor man uforpligtende har "udsigt" til tragtens smallere del nemlig kirkerummets sakrale del. Men det må altid være op til den enkelte, hvor langt man ønsker at gå afhængig af, hvor meget man kan rumme og engagere sig i. Thomasmessen er netop - såvel fysisk som i overført betydning - en tragtformet kirke, der via et indledningsvist socialt måltidsfællesskab er med til at åbne vej til selve messen. Her kan alle komme som man er - med nederlag, glæde, tvivl og frygt - og være sig selv i mødet med et medmenneske. Den ublufærdige åbenhed og tillid er således trædesten for det enkelte menneskes vej videre frem på livets vej.

I grunden har der i Aalborg stift for nogle år siden været praktiseret noget lignende, nemlig Freestyle-gudstjenester for konfirmander i Gug kirke. Her oplevede vi forslag til en gudstjenestefornyelse som ligger i tråd med Thomasmessens intentioner. Så måske skulle vi prøve igen.....

Order of the Mass

In the Mass, both the Church Hymnal and the Mass Song Book are used. Songs and hymns are led and accompanied by a band that typically has 1–3 singers and 3–6 musicians. Arrangements are influenced by different kinds of music styles, mostly popular but also classical and ethnic.

Procession

Those who lead the Mass enter the church while the beginning song or hymn is sung.

Intercession

The prayer leader helps the congregation to get into the very heart of prayer. People may remain seated and sing prayer songs that are sung continuously during this part of the Mass. Or people can walk silently in the sanctuary to pray and kindle candles at the prayer altars on the side aisles. There they can also write down their personal prayer request. Some of the requests (usually there are some 150–200 of them) will be prayed for during the Mass, and all the rest in prayer groups during the following week. People can also go to the main altar for personal counselling and prayer. According to the New Testament advice, the sick are anointed with oil when they ask for it.

Bible Texts

The Epistle and the Gospel for the day are read. Before reading the texts a hymn or a song is sung. A Halleluia chorus follows the announcement and the reading of the Gospel.

Sermon

The preacher is usually an ordained minister but lay people are also invited occasionally.

Credo

The Apostles' Creed.

Offering

The offering is collected while a hymn or a song is sung. The St. Thomas Community gives half of the collection to help the poor, or sick, or to support various missions. The other half is needed to cover the costs for musicians and materials.

Confession and Absolution

The Celebrant leads the congregation to the confession of sins in unison. The word of absolution is proclaimed by the Celebrant.

Communion Liturgy

Preface, Sanctus, Epiclesis (invocation of the Holy Spirit), Anamnesis (remembering the Saints), the Words of Institution, the Lord's Prayer, the greeting of Peace, Agnus Dei (the Lamb of God) and the distribution of the bread and the wine make up this part of the Mass. During the distribution peaceful hymns or songs are sung.

Benediction

"Go in Peace, serve the Lord"

During the last hymn or song, those in charge of the Mass leave the church in a happy procession.

Instructions for the translation equipment

In order hear the translation, you need both a receiver and an ear piece. Take the ear piece out of the black small bag and plug its wire into the receiver. Hang the ear piece on your ear with small knob towards the ear canal. Switch the receiver on and adjust volume. Don't touch other adjustments. **Kindly remember to return the equipment back to where you picked it up, right after the mass. Thank you!**

The order of St. Thomas Mass

Introduction

While waiting for the mass to start, the congregation sings prayer hymns. At the prayer altars on side isles you can write a prayer request and leave in the basket, meditate and light a candle.

Introduction by the host

Procession: The congregation stands up and sings the procession hymn during which the procession walks to the main altar.

Introductory blessing

Celebrant: In the name of the Father, the Son and the Holy Spirit.

Congregation: *Amen, amen, amen.*

Celebrant: The Lord be with you.

Congregation: *And also with your spirit.*

Psalms or music

Intercessory prayer and meditation

The prayer leader will lead the congregation to a common prayer.

During the prayer time you may walk to the prayer altars and write your prayer request on a piece of paper. Some of the prayer requests will be prayed for publicly in the intercessory prayer. At the main altar or in the back of the church you may also pray together with one of the prayer

servants, and/or receive blessing and anointing with oil. The prayer leader and the side altar servants will lead us into a common prayer based on the requests.

At least one of the prayer servants will also be able to pray with you in English. If you wish to talk with the counsellors for a little longer time, the prayer servants are available for you immediately after the service on the left side front pews.

Word of God

Hymn of the day

Bible texts

Old Testament or Epistle reading

Reader: This is the Word of God

Congregation: *Thanks be to God.*

Hallelujah hymn (congregation stands up)

Gospel reading

Reader: This is the holy Gospel

Congregation: *Praise to Christ our Lord.*

Hallelujah hymn

Sermon

The congregation stands for the Profession of faith:

*I believe in God, the Father Almighty, creator of heaven and earth
I believe in Jesus Christ, God's only Son, our Lord
who was conceived of the Holy Spirit, born of the Virgin Mary
suffered under Pontius Pilate, was crucified, died and was buried;
He descended to the dead. On the third day he rose again;*

*He ascended into heaven, and is seated at the right hand of God the Father Almighty
And he will come to judge the living and the dead.
I believe in the Holy Spirit, the holy Christian church, the communion of saints
the forgiveness of sins, the resurrection of the body and the life everlasting.*

Holy Communion

The offering is collected during a hymn.

Prayer of thanks.

Confession of sins:

The Celebrant will lead us into confession of sins, often accompanied by two lay members of the community.

Together the congregation confesses (one of suggested texts):

*I confess to Almighty God, and to you, my brothers and sisters,
That I have sinned exceedingly
In my thoughts and in my words,
In what I have done, and in what I have failed to do;
Through my fault
Through my fault
Through my fault
Through my most grievous fault.*

Communion liturgy

Celebrant: The Lord be with you
Congregation: *And also with your spirit*
Celebrant: Lift up your hearts to God
Congregation: *We lift them up to God*
Celebrant: Give thanks to the God our Lord
Congregation: *To Him alone all praise and glory*

Prayer of praise (preface) leads the congregation to the celebration of the Holy Communion.

Sanctus (Holy) is sung standing, raised hands depict God's worship.

*You are holy, you are whole, you are always ever more
than we ever understand. You are always at hand.
Blessed are you coming near, blessed are you coming here
to your church in wine and bread, raised from soil, raised from dead.
You are holy, you are wholeness, you are present. Let the cosmos praise you, Lord!
Sing hosanna In the highest, Sing hosanna to our Lord.*

Communion prayer

Calling for the Holy Spirit

Eucharistic prayer

Congregation: *We proclaim your death and celebrate your resurrection until the day when
you shall return in glory.*

Prayer of remembrance

Our Father in Heaven...

Greeting of peace

Celebrant: Peace of the Lord be with you.
Congregation: *And also with your spirit.*

By request of the celebrant, everybody shakes hands or hugs his/her neighbour or people around
and wishes them peace.

Lamb of God (is sung standing)
*O Lamb of God, who takes away the sin of the world, have mercy upon us
O Lamb of God, who takes away the sin of the world, have mercy upon us
O Lamb of God, who takes away the sin of the world, grant us your peace and blessing.*

The celebrant invites people to take the Communion.
Congregation: *Lord I am not worthy for you to come to me. Just speak a word and I shall be
healed.*

Holy Communion

Conclusion of the Communion

Prayer of thanks
Congregation: *Amen.*

(Praise hymn)

Celebrant: The Lord be with you.

Congregation: *And also with your spirit.*

Blessing
Congregation: *Amen.*
Conclusion and information by the host.
Dismissal
The congregation stands up for the final hymn and end procession.

After the Mass, tea is served downstairs in the crypt. On summer time in the Church courtyard.

Evaluering af studieturen til Finland i perioden 24.09.- 01.10.2019

Formål med turen

At lade os inspirere af det finske kirkeliv med særlig fokus på konfirmandundervisning – og ungdomsarbejde. Høre om storpastorater og funktionspræster samt samarbejdet imellem den lutherske og ortodokse kirke. Blive klogere på det finske immigrantarbejde og finde ud af, hvad Thomasmesser går ud på.

Tilrettelæggelsen af turen

Fra starten var vi 5 medlemmer at Nordenudvalget, men ret hurtigt blev vi indskrænket til 3 nemlig Helle Rosenkvist som kirkefaglig rejseleder og Vibeke Ankerstjerne og Edith Vaihøj fra DMS som tog sig af den historiske, kulturelle og mere praktiske del af turen.

Planlægningen stod på hen over et lille års tid, men ret hurtigt stod det indholdsmæssige klart for studieturen og en forhåndsomtale at studieturen var på plads til årsmødet i DMS i november 2018. Helle Rosenkvist gik nu i gang med at lave aftaler i Finland, og da boform og rejseform samt pris var på plads, blev programmet udarbejdet.

Programmet blev udsendt til alle stiftets provstier med opfordring til, at hvert provsti betalte for 1 plads på studieturen. Alle menighedsråd fik også tilsendt programmet for studieturen, da det var vigtigt for os at brede tilbuddet ud til hele stiftet. Teologikursus for lægfolk kom også med på tilbudslisten.

De 24 pladser vi havde planlagt med, blev på denne måde besat med en fordeling på 10 provstier.

Boform

Valget faldt på et ortodoks kursus- og retrætecenter, Sofia, der ligger ca. 15 km fra Helsinki, tæt på skov, bugt og klipper med eget kapel.

De fleste værelser var i lejligheder til 4-5 personer med fællesstue, køkken, 2 dobbeltværelser og 1 enkeltværelse. Der fandtes også sauna på Sofia. Vi valgte denne boform, da det ville give den maksimale mulighed for fællesskab i selskabet, og erfaringsudveksling i forskelligt kirkeligt arbejde blev en sidegevinst. Muligheden for aftenfællesskab i fællesrummene på Sofia med et par aftenandagter og socialt samvær blev da også en stor succes.

Rejseform

Da boformen var aftalt fravalgte vi ret hurtigt flytransport, da vi hver dag skulle transportere os fra Sofia ind til Helsinki. En aftale med bus fra Nilles rejseselskab blev derfor indgået, og nu var der så mulighed for, at vi kunne komme lidt udenfor Helsinki. Således begyndte turen i Turku og et gårdbesøg undervejs til Helsinki blev muligt den første dag. Besøg i Espoo og ortodoks liturgi i Tapiola var nu også indenfor rækkevidde.

Sidegevinsten ved denne rejseform var, at vi fra dag 1 følte os som et samlet selskab og højskolesangbogen blev flittigt brugt under de lange afstande.

Informationsaften

28. august 2019 blev der afholdt informationsmøde i Løvvangens Kirkecenter, Nr. Sundby, hvor de fleste rejsedeltagere havde mulighed for at deltage. Det endelige program blev omdelt og gennemgået. Fordelingen i værelser og lejligheder på Sofia var sendt ud på forhånd. Afgangstidspunkter og steder blev afklaret. Opgaven med delrapporter og fototagning kom på plads.

En oversigt over Finlands historie plus en lille omtale af Kalevala (det finske nationalepos) blev omdelt.

Mulighed for at etablere en venskabsmenighed blev nævnt, hvilket ingen dog gav tilbagemeldinger på efterfølgende.

Hvad lærte vi?

- Større åbenhed om religion. Man er ikke "religionsforskrækket"
- I Finland er indført Barnets Religion- Religion of the Child- som betyder, at der skal være religionsundervisning for enhver trosretning. Man har ret til at lære religion på eget sprog.
- Konfirmandundervisningen foregår udenfor skoletiden og understøttes af unge volontører. Et nationalt konfirmandprojekt er startet i Finland i 2017, hvor unge 15-årige tilbydes konfirmandskole som ofte foregår på lejre. 80% af 15-årige tager imod tilbuddet
- YCV-program (nationalt program bestemt af biskopper i 2017) for unge ledere 16-20 år som foregår i aftentimer og weekender. 40% af konfirmanderne fortsætter i dette program.
- Thomasmesserne indeholder stor diakoni, fællesskab og sjælesorg. Medrivende musikoplevelse. Fællesspisningen med suppe forinden messen når mange udsatte personer.
- Storpastorater hvor der arbejdes i forskellige teams, som eks. uddannelse, familie og børn, konfirmander, volontører, medlemmer, international og diakoni. En anden opfattelse af "små sogne".
- Integrationsarbejdet i Espoo har som omdrejningspunkt, at man ikke skal skamme sig over egen religion, og man skal ikke være bange for religion. Muslimske og kristne inviterer hinanden gensidigt til spise sammen måltider.
- Den lutherske og ortodokse kirke i Finland respekterer hinanden. Det vigtigste i økumenisk arbejde er: *"Fra konflikt til Samarbejde"*.

Tilbagemeldinger fra gruppen

Generelt har vi fået mange positive tilbagemeldinger fra deltagerne. Mange var overrasket over, at det var muligt at møde så mange af de meget fremtrædende finske kirkefolk i både det lutherske og ortodokse regi.

Delte oplevelser i forhold til den karismatiske rundviser på kunstmuseet Atheneum.

Enkelte syntes, det var modigt, at vi havde valgt boformen med dobbeltværelser, hvor nogle boede sammen med i forvejen ukendte medrejsende. Det gav dog kun udfordringer i et enkelt tilfælde.

Måske burde der have været program den sidste formiddag inden afrejsen.

Økonomi

Det planlagte budget holder.

Genbesøg fra Helsinki

Der er blevet efterspurgt mulighed for at nogle personer kommer på besøg i Aalborg Stift for at kigge nærmere på vores minikonfirmandprogram og skole/kirketjenesten.

Statistik

Population

Population structure on 31 December 2018

	1900	1950	2000	2017	2018
Population, thousand					
Total	2 656	4 030	5 181	5 513	5 518
Age, %					
0–14	35,1	30,0	18,1	16,2	16,0
15–64	59,6	63,4	66,9	62,5	62,2
65–84	5,2	6,4	13,5	18,7	19,2
85–	0,1	0,2	1,5	2,7	2,7

Language ¹⁾	1900	1950	2000	2017	2018
Finnish	86,8	91,1	92,4	87,9	87,6
Swedish	12,9	8,6	5,6	5,2	5,2
Sami	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0
Russian	0,3	0,1	0,5	1,4	1,4
Other	0,0	0,1	1,4	5,4	5,7

1) Finnish and Swedish are the official languages

Religion, %	1900	1950	2000	2017	2018
Evangelical Lutheran Church of Finland	³⁾ 98,1	95,0	85,1	70,9	69,8
Greek Orthodox	⁴⁾ 1,7	1,7	1,1	1,1	1,1
Other	0,2	0,5	1,1	1,6	1,7
Population Register or unknown	-	2,8	12,7	26,3	27,4

³⁾ Incl. other Lutheran churches

⁴⁾ Incl. other Orthodox churches

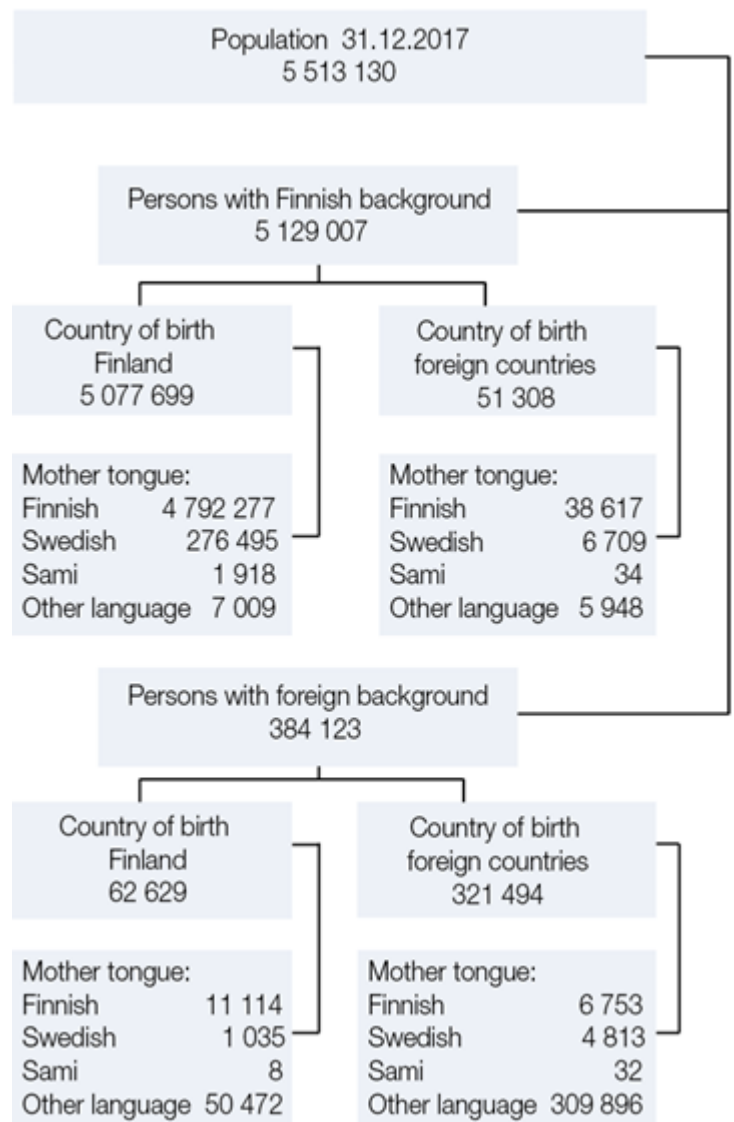
Source: Statistics Finland, Population structure

Population by language on 31 December 2018 - Updated: 1.4.2019

	2015	2016	2017	2018
Finnish	4 865 628	4 857 795	4 848 761	4 835 778
Swedish	290 161	289 540	289 052	288 400
Sami	1 957	1 969	1 992	1 995
Other languages	329 562	353 993	373 325	391 746
Russian	72 436	75 444	77 177	79 225
Estonian	48 087	49 241	49 590	49 691
Arabic	16 713	21 783	26 467	29 462
Somali	17 871	19 059	20 007	20 944
English	17 784	18 758	19 626	20 713
Kurdish	11 271	12 226	13 327	14 054
Persian, Farsi	8 745	10 882	12 090	13 017
Chinese	10 722	11 334	11 825	12 407
Albanian	9 233	9 791	10 391	10 990
Vietnamese	8 273	9 248	9 872	10 440
Total	5 487 308	5 503 297	5 513 130	5 517 919

Population by origin, country of birth and language, 2017

Updated: 9.8.2018

Foreigners in Finland

Country of citizenship	2017	%	2018	%	Annual change, %
Estonia	51 539	20,7	51 456	20,0	-0,2
Russia	29 183	11,7	28 747	11,2	-1,5
Iraq	11 729	4,7	13 078	5,1	11,5
China	8 742	3,5	9 230	3,6	5,6
Sweden	8 018	3,2	7 996	3,1	-0,3
Thailand	7 533	3,0	7 632	3,0	1,3
Somalia	6 677	2,7	6 448	2,5	-3,4
Afghanistan	5 792	2,3	6 198	2,4	7,0
Syrian Arab Republic	5 290	2,1	6 016	2,3	13,7
Viet Nam	5 603	2,2	5 941	2,3	6,0
Others	109 346	43,8	114 830	44,6	5,0
Total	249 452	100	257 572	100	3,3

Source: Statistics Finland, Population structure

Updated: 1.4.2019

Finnish citizenships granted

Country of previous citizenship	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Russia	2 103	2 317	1 728	2 028	2 758	1 766
Somalia	814	834	955	1 066	957	856
Iraq	521	405	560	534	742	621
Estonia	436	382	420	459	705	541
Afghanistan	479	251	242	376	469	339
Thailand	104	125	150	193	261	249
Iran, Islamic Republic of	341	219	140	222	309	244
Sweden	146	186	165	206	212	210
Turkey	271	257	229	264	313	210
Ukraine	157	141	145	163	281	202
Others	3 558	3 143	3 187	3 864	5 212	3 973
Total	8 930	8 260	7 921	9 375	12 219	9 211

Source: Statistics Finland, Citizenships granted - Updated: 13.9.2019

